

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Rumänien – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 31 oktober 2018

I. SAMMANFATTNING

Rumänien är en parlamentarisk demokrati där de mänskliga rättigheterna i regel respekteras. Framsteg avseende korruptionsbekämpning och reformering av rättsväsendet skedde från tiden före EU inträdet 2007 till och med 2016. Sedan valet i slutet av 2016 har den positiva trenden brutits och lagar som riskerar att försvåra korruptionsbekämpningen och möjliggöra ett ökat politiskt inflytande över rättsväsendet har antagits. Oro över utvecklingen har framförts av Europarådets expertorgan och EU-kommissionens övervakningsmekanism för stöd och övervakning av rättsreformer och korruptionsbekämpning (CVM).

Det förekommer utmaningar på ett antal områden, till exempel fattigdomsbekämpning, romers rättigheter, jämställdhet, rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och hbtq-personers rättigheter. Ofta finns nationella strategier för att bemöta dessa utmaningar men det brister inte sällan i genomförandet. Stereotypa, negativa föreställningar om romer är mycket vanligt förekommande i samhället. Rumänien är ett av EU:s största ursprungsländer för olika former av människohandel för sexuell exploatering, tvångsarbete inklusive för att begå brott och tiggeri. Arbetet med att bekämpa detta bedöms dock av Europarådets expertgrupp gå i positiv riktning.

Rumänien återfinns bland EU:s fattigaste länder, löneläget är jämförelsevis lågt och mellan tre och fem miljoner rumäner uppskattas sedan början av 1990-talet ha lämnat landet för att, främst i andra EU-

länder, söka sin utkomst. Den nuvarande regeringen har genomfört stora löneökningar för offentliganställda och hoppas kunna vända trenden. Romer är överrepresenterade bland de som lever i fattigdom. Rumänien har fortsatt hög andel barn som inte avslutar påbörjad obligatorisk skolgång.

Det förekommer rapporter om övervåld av polis och gendarmeri, vilket ofta drabbar romer. Situationen i fängelserna har förbättrats något, men problem med överbeläggning kvarstår. Regeringen har en ambitiös plan för att bygga nya fängelser och renovera existerande anstalter.

Andelen kvinnliga förtroendevalda på nationell och lokal nivå är låg men ökade i det senaste parlamentsvalet i december 2016.

Civilsamhällesorganisationer lyfter att hbtq-personer löper stor risk att utsättas för diskriminering på grund av sin sexuella läggning. Samkönade äktenskap är inte tillåtna, men det finns ett lagförslag om civilt partnerskap för samkönade par.

Samhället är ofta inte anpassat för funktionsnedsatta och levnadsförhållandena på institutioner har kritiserats. Arbetet med att stänga stora institutioner och utveckla alternativt boende fortsätter.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

Det rumänska rättsväsendet har fyra instanser med Högsta domstolen som högsta överprövningsorgan. Utöver detta finns militärdomstolar, specialdomstolar och en författningsdomstol. Det nationella rådet för bekämpning av diskriminering (CNCD) är den juridiska myndighet som ansvarar för tillämpningen av Rumäniens och EU:s antidiskrimineringslagstiftning samt hanterar den nationella antidiskrimineringsplanen.

Domstolarna i Rumänien är formellt självständiga i sin verksamhetsutövning och rätten till en rättvis rättegång garanteras av konstitutionen och annan lagstiftning. I allmänhet följs detta utan några större anmärkningar. Det förekommer påståenden om att personer inom rättsväsendet arbetar för underrättelsetjänstens räkning, trots att detta formellt är förbjudet. Det förekommer också uppgifter om otillbörlig påverkan på domare och åklagare.

Ombudsmannaämbetet har begränsad makt och ingen befogenhet att föra talan för enskilda medborgare eller institutioner i rättsprocesser.

I *Transparency International's* index för upplevd korruption 2017 placeras Rumänien som nummer 59 av 180 jämförda länder, med värde 48/100. Trenden för Rumänien över tid är dock positiv. År 2006 (året före Rumäniens EU-inträde) var landets placering 84 av 163 länder.

Det finns en växande insikt hos befolkningen om korruptionens negativa inverkan i samhället. Detta har vid flera tillfällen de senaste åren manifesterats i stora demonstrationer till stöd för korruptionsbekämpningen när denna uppfattats vara hotad. Enligt EU-kommissionens korruptionsbarometer 2017 upplevs korruption som vanligast förekommande inom hälsovården, polisen samt vid offentliga upphandlingar. När det gäller offentliga upphandlingar finns det ny lagstiftning på området där möjligheterna att överklaga upphandlingsbeslut skärpts. *Transparency International* anser att det finns utrymme för ytterligare förbättringar.

World Justice Project Rule of Law Index placerar 2017–2018 Rumänien på plats 29 av 113 jämförda länder, med värde 0,65. Detta innebär en förbättring jämfört med 2016.

Den nuvarande regeringen har inlett en rättsreform som motiveras med att den är nödvändig för att förhindra att individers rättigheter åsidosätts i korruptionsmål. Vissa lagändringar är också påkallade efter tidigare utslag i konstitutionsdomstolen. Två stora lagpaket har utarbetats och antagits av parlamentet, dels rörande åklagaremyndigheten och domstolars organisation, dels ett paket straffprocessrättsliga lagar. Dessa lagar har rönt stor kritik från bland annat EU-kommissionen och Venedigkommissionen och befaras få negativ inverkan på korruptionsbekämpningen och rättsväsendets oberoende.

Europarådets antikorrupsionsorgan (Greco) publicerade i januari 2018 en rapport om Rumäniens genomförande av organets rekommendationer från 2016 för att förhindra och bekämpa korruption bland parlamentsledamöter, domare och åklagare. I rapporten noterade Greco att Rumäniens framsteg var mycket begränsade.

Sedan EU-inträdet 2007 står Rumänien under särskild översyn av EU-kommissionen genom samarbets- och verifikationsmekanismen (CVM), som ska följa och stödja reformering av rättsväsende och korruptionsbekämpning. Den senaste skriftliga CVM-rapporten från november 2017 uttryckte oro för att utvecklingen skulle gå åt fel håll och vid den muntliga rapporteringen sommaren 2018 hade denna oro för situationen förstärkts.

Rättssäkerhet

Konstitutionen stipulerar rätten till en rättvis rättegång och ett oberoende domstolsväsende vilket i stort tillämpas men kan komma att försämrats om de kritiserade lagarna på rättsområdet träder i kraft. Det finns rätt till offentligt juridiskt biträde och rättegångar är öppna för allmänheten.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

En granskning av *rumänska Helsingforskommittén* 2016 visade att få anmälda fall av polisvåld prövades av domstol. Ledamöter i parlamentets två kamrar har åtalsimmunitet. Denna kan upphävas genom omröstning i senaten och deputeradekammaren. I de flesta fall beviljas upphävande av immunitet.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Rumänien är en parlamentarisk republik med en president och en premiärminister. Parlamentet består av två kamrar; senaten och deputeradekammaren med sammanlagt 442 ledamöter. I Rumänien råder politisk pluralism med flerpartisystem. Det finns en opposition med reella möjligheter att agera. Konstitutionen ger medborgarna möjlighet att delta i regelbundet återkommande val, baserade på allmän och lika rösträtt som inträder vid 18 års ålder. Medborgarna har rätt att rösta, demonstrera, samt ställa upp i allmänna val.

Vid parlamentsvalen i december 2016 ökade andelen kvinnliga ledamöter från elva till 19 procent. I den nuvarande regeringen är nio av 26 ministrar kvinnor, inklusive premiärministern.

År 2017 kategoriserades Rumänien i *The Economists* demokratiindex som en "demokrati med brister". Landets placering var nummer 64 (med värde 6,44 av tio) av 167 jämförda länder, lägst bland EU:s medlemsstater.

Administrativt är landet indelat i 42 län (så kallade *județ*). Landet hade senast lokalval den 5 juni 2016, vilka genomfördes utan några betydande anmärkningar. Parlamentsvalet den 11 december 2016 bedöms ha varit transparent och väl genomfört. Drygt 39 procent av röstberättigade deltog i valet vilket var något lägre än 2012, då det var cirka 42 procent.

Enligt den rumänska konstitutionen har varje etnisk minoritet som inte lyckas uppbåda ett eget politiskt parti över spärren om fem procent rätt till en plats i deputeradekammaren, med förbehållet att platsen endast kan representeras av en organisation från varje minoritetsgrupp. För närvarande är 18 minoritetsgrupper representerade. Den ungerska minoriteten har ett eget parti som fick över fem procent av rösterna.

Det civila samhällets utrymme

Konstitutionen garanterar förenings- och församlingsfrihet, vilket respekteras av myndigheterna, och civilsamhällesorganisationer tillåts att verka fritt. Det förs en regelbunden dialog mellan organisationer och politiker.

I rankning av CIVICUS *monitor* – som mäter utrymmet för det civila samhället - placerades Rumänien 2017 i kategorin "begränsat utrymme". Sommaren 2018 antogs en lag innebärande ökade rapporteringskrav för civilsamhällesorganisationer om varifrån medel erhålls och användandet av dessa. Lagen har kritiserats av rumänska organisationer, däribland rumänska Helsingforskommittén som anser att kraven är oproportionerligt höga.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Konstitutionen förbjuder tortyr och det förekommer inga av statsmakten sanktionerade mord eller utomrättsliga avrättningar. Utländska medborgare kan enligt lag inte utvisas till länder där deras liv är i fara eller där de riskerar att utsättas för tortyr. Inom Rumäniens ombudsmanna-

ämbete har en nationell förebyggande mekanism (NPM) upprättats i enlighet med det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr. Det förekommer återkommande rapporter och vittnesmål om misshandel, kränkande behandling, trakasserier och övervåld av polis och gendarmeri. Den romska befolkningen är enligt FN:s kommitté mot tortyr särskilt utsatt.

FN:s underkommitté för förebyggande av tortyr besökte Rumänien 2016. I en rapport från detta besök påpekades att det är viktigt att NPM är oberoende och väl resurssatt. En rad rekommendationer framfördes, exempelvis gällande avsaknad av en oberoende institution för att ta emot och utreda anmälningar om övervåld av polis, överbeläggning i fängelser och i psykiatriska institutioner.

Europarådets kommitté för förhindrande av tortyr (CPT) noterade i en rapport efter besök i Rumänien 2014 att framsteg skett när det gäller förhållanden i fängelser men att mycket återstod för att minska överbeläggningen i både fängelser och häkten för att uppnå europeisk genomsnittsstandard. Ett omfattande program för att uppgradera fängelserna har tagits fram av justitieministeriet, vilket också innefattar byggandet av två nya fängelser till 2021.

Rumänien är, enligt Eurostat, ett av de större ursprungsländerna inom EU för människohandel och fungerar även som destinationsland, särskilt från Moldavien. Den rumänska myndigheten ANIP ansvarar för att bekämpa dessa brott. Europarådets kommitté mot människohandel (Greta) gjorde i en utvärdering 2016 bedömningen att utvecklingen när det gäller bekämpande av människohandel i Rumänien sedan 2012 har gått i positiv riktning inom flera områden, bland annat med genomförda kampanjer för att öka kunskapen om problemet. Denna utveckling bekräftas av den internationella organisationen för migration, IOM.

Rumänsk officiell statistik för 2017 visar att 662 rumänska medborgare identifierades som offer för människohandel – den lägsta siffran under den senaste tioårsperioden – varav 261 identifierades som offer för människohandel till utlandet. IOM uppskattar att det med all sannolikhet finns ett mycket stort mörkertal i antalet offer för människohandel men tillförlitliga studier om detta saknas. De främsta destinationsländerna var

Italien, Frankrike, Tyskland, Spanien och Storbritannien. Människo-handel inom Rumänien stod dock fortsatt för den största andelen identifierade offer – 401 rumänska medborgare, varav drygt 77 procent var minderåriga. Av det totala antalet offer 2017 rörde 69 procent sexuell exploatering, 12 procent tvångsarbete och fem procent tiggeri. 43 rumänska medborgare hade rekryterats för att stjäla (en stor ökning från 2016 då endast fyra sådana fall identifierades). År 2017 utfärdade domstolar 222 fällande domar för personer ansvariga för människohandel, en minskning jämfört med 2016 (472).

Dödsstraff

Dödsstraff är förbjudet enligt konstitutionen.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Konstitutionen och lagen förbjuder godtyckliga arresteringar, vilket i stort efterlevs av myndigheterna. Anhållande och häktning beslutas av domare. Anhållande får inte överskrida 24 timmar och häktning kan beslutas för 30 dagar i taget upp till 180 dagar.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Konstitutionen garanterar yttrandefrihet i både tal och skrift, vilket överlag respekteras. Det förekommer ingen statlig censur och det finns ett flertal oberoende medier i landet. Rumänsk media kan beskrivas som delvis fri. Flera TV- och radiostationer samt tidningar har i olika grad kopplingar till partier eller enskilda politiker och *Reportrar utan gränser* placerar i sin rankning av pressfrihet 2018 Rumänien i kategorin ”godtagbar situation”. I detta index har Rumänien plats 44 av 180 jämförda länder, en förbättring från plats 46 år 2017.

Allmänheten har enligt lag rätt till information från myndigheter i den mån denna är relaterad till officiellt beslutsfattande.

Civilsamhällesorganisationer och medier har rapporterat att lagen tillämpas otillräckligt och inkonsekvent.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Konstitutionen garanterar förenings- och församlingsfrihet och ger rätt för obehägnade medborgare att samlas. Rätten att fritt ansluta sig till

politiska och fackliga organisationer är reglerad i konstitutionen, liksom rätten att utlysa strejker. Strejker kan begränsas om dessa bedöms hota samhällsviktiga funktioner. Omfattande demonstrationer har ägt rum de senaste två åren som reaktion på regeringens förslag att försämra möjligheterna att beivra korruption.

Religions- och övertygelsefrihet

Konstitutionen garanterar religionsfrihet och innehåller bestämmelser om skydd av religiösa minoritetsgrupper. Den överväldigande majoriteten av befolkningen, cirka 86 procent, är rumänsk-ortodox. Mindre grupper innefattar katoliker, grekkatoliker, protestanter och muslimer, vilka alla har en historisk närvaro i regionen. I samband med valet 2016 och därefter 2017 förekom anti-muslimsk retorik vilken avtog efter att ett planerat moskébygge i Bukarest ställts in av ekonomiska skäl. Det har under de senaste åren även inträffat antisemitiska incidenter.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Rumänien har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner. Det förekommer vissa restriktioner i strejkrätten och när det gäller möjligheterna att ingå kollektivavtal. En lag 2011 inskränkte rätten att ingå nationella kollektivavtal, och de flesta löneavtal ingås nu på företagsnivå. Sedan november 2015 finns en nationell strategi för dialogen mellan arbetsmarknadens parter där olika problem som behöver åtgärdas identifierats. Den uppskattade andelen anslutna till fackföreningar är relativt hög men det finns ingen entydig statistik. Den varierar mellan en tredjedel (ICTWSS) och uppskattningar av facken själva att uppemot hälften av arbetstagarna är fackanslutna.

Lagen föreskriver 40 timmars arbetsvecka med övertidsersättning för arbete därutöver. Totalt får arbetsveckan inte överstiga 48 timmar och den betalda semestern ska uppgå till minst 21 dagar per år. Det är brist på arbetskraft i landets stora städer som utgör viktiga tillväxtcentra. Mellan tre och fem miljoner, såväl låg- som högutbildade, har sökt sig utanför landet. Viss arbetskraftsinvandring från Asien förekommer. Lönerna för offentliganställda har höjts kraftigt (25 procent) det senaste året i ett

försök att minska arbetskraftsutvandringen. Minimilönen höjdes i januari 2018 till motsvarande cirka 4 370 kr vilket är mer än en fördubbling sedan 2014. Statistik från Eurostat 2017 anger att en lägre andel kvinnor arbetar (58 procent) jämfört med män (76 procent). Inkomstskillnaderna mellan könen är cirka 10 procent. Sommaren 2016 infördes en tvåårig betald föräldraledighet med ersättning för 85 procent av lönen.

Föräldraledigheten är inte knuten till modern utan kan fördelas mellan föräldrarna enligt egna önskemål fram till att barnet är två år gammalt.

Diskriminering av den romska befolkningen är vanligt förekommande på arbetsmarknaden.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Enligt senast tillgänglig statistik (2017) ökar den förväntade medellivslängden i Rumänien stadigt och var för kvinnor 79 år och för män 72 år. Olika studier har dock visat en kortare förväntad livslängd för romer än övrig befolkning. Under 2015 användes enligt Eurostat 4,95 procent av Rumäniens totala BNP till sjukvård, den lägsta siffran bland EU:s medlemsstater.

EU-kommissionen konstaterade i en undersökning i september 2017 att korruptionen är utbredd inom hälsosektorn och att det påverkar både tillgång och kvalitet. Akutsjukvården är i princip kostnadsfri medan den reguljära vården kräver att medborgarna är anslutna till en sjukförsäkring, vilken erhålls vid anställning eller när socialbidrag ges samt kan betalas av egenanställda.

Problem har tidigare uppdagats gällande psykiatrivården och trots att situationen den senaste tiden har förbättrats återstår problem. CPT riktade 2015 kritik mot överbeläggningar, och Rumänien har bland annat uppmanats se till att individuella behandlingsplaner upprättas för patienter inom psykiatrivården.

Sex- och samlevnadsundervisning är i stort sett icke-existerande i skolan. Preventivmedel kan lätt införskaffas men tonårsgraviditeter per capita var enligt Världshälsoorganisationen 2015 den högsta i EU och den romska minoriteten är överrepresenterad. Kvinnor har laglig rätt till säker abort till och med graviditetsvecka 14, därefter av medicinska skäl. Antalet

barnmorskor är lågt och yrkets status inom sjukvården är låg. Mödradödligheten var enligt Världsbanken 2015 fortsatt den högsta i EU med 31 per 100 000 födselar, trots att situationen har förbättrats avsevärt sedan 1990. Även spädbarnsdödligheten var enligt Världsbanken 2015 den högsta i EU med tio fall per 1 000 födselar. Enligt statistik för 2016 från Unicef föddes 706 barn av mödrar som var under 15 år och 19 405 barn av mödrar som var mellan 15 och 19 år.

Enligt statistik från UNAIDS levde 2016 mellan 14 000 och 18 000 personer med hiv i Rumänien, en siffra som ökat över tid. Rumänien har haft ett stort antal fall av mässling med över 50 dödsfall de senaste åren.

Rätten till utbildning

Det rumänska utbildningsväsendet är i många hänseenden eftersatt och har problem med otillräckliga resurser samt även ojämn kvalitet där vissa skolor är undermåliga och har brist på kvalificerad personal. Under 2016 motsvarade de statliga utgifterna för utbildning enligt Eurostat 3,7 procent av Rumäniens BNP, en av de lägsta siffrorna bland EU:s medlemsstater.

Alla rumänska barn har rätt till kostnadsfri utbildning och skolplikt gäller i elva år, från förberedande skolor till tionde klass. Det tillkommer emellertid kostnader för skolmaterial och ibland transportkostnader. Gratis skolmåltid är ovanligt. Extrakostnaderna medför att barn från familjer som lever i fattigdom kan tvingas avsluta sina studier i förtid. Gymnasieutbildningen är gratis men liknande kostnader som i grundskolan förekommer. På universiteten finns det en viss andel fria skolplatser vid de olika utbildningarna som fördelas efter betyg. Övriga platser fördelas också efter betyg men studenterna får betala en avgift som vanligtvis uppgår till mellan 2 000 och 10 000 kr per år beroende på universitet och utbildning. Statliga studielån saknas.

Enligt Eurostat hade Rumänien 2017 den tredje högsta andelen i EU av barn som inte fullgör grundskolan, 18,1 procent. 2015 antog regeringen en strategi för att angripa orsakerna till att barn avbryter den obligatoriska skolgången och under senare år har flera EU-finansierade program lanserats för att vända trenden, bland annat i samarbete med Unicef. Det kan röra sig om att förbättra och stärka samverkan för att

angripa olika skäl till att barn lämnar skolan och riktade lönebidrag till särskilt kvalificerade lärare för tjänstgöring i utsatta områden. Enligt Rädda barnens *End of Childhood*-rapport 2018 gick 14 procent av rumänska barn varken i grundskola eller gymnasium under perioden 2012–2017. Analfabetism och låg utbildningsnivå är mångdubbelt mer förekommande inom den romska minoriteten. Pisaundersökningen 2015 visade att runt 40 procent av rumänska 15-åringar var funktionella analfabeter. Andelen romska barn är allt lägre ju högre upp man kommer i utbildningssystemet och därtill är det få romska barn som deltar i förskolan. Det finns *de facto* segregerade skolor av sämre kvalitet för romska barn men trenden är att antalet sådana minskar, delvis tack vare insatser från det civila samhället. Samtidigt finns det positiv särbehandling av romer med reserverade gymnasie- och universitetsplatser. För universitetsåret 2018–2019 erbjuds 953 sådana platser.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Rumänien är ett av EU:s fattigaste länder och det finns en nationell strategi för fattigdomsbekämpning. Eurostat uppskattade 2017 att 36 procent av rumänerna lever med en överhängande risk för fattigdom eller social isolering, vilket dock utgör en klar förbättring jämfört med 2008 då siffran uppskattades till 44 procent. Det finns stora skillnader i levnadsstandarden mellan städer och landsbygd och svår fattigdom är tre gånger vanligare på landsbygden. Barn är mer utsatta för fattigdom än övrig befolkning och Rumänien har den högsta andelen fattiga barn inom EU.

Rumänien rankades 2018 på plats 52 av 189 jämförda länder i UNDP:s index för mänsklig utveckling, lägst av EU:s medlemsstater. Landet tillhör dock kategorin ”mycket hög mänsklig utveckling”.

En större andel av romerna än majoritetsbefolkningen saknar elektricitet, vatten och avlopp samt lagfarter till sitt boende. *Amnesty International* och den rumänska ideella organisationen *Romani CRISS* har rapporterat om evakueringar där de boende tvingats flytta till hälsofarliga områden i väntan på nya direktiv från myndigheterna eller inte erbjudits något boende alls. EU-kommissionen bedömer att risken att leva i fattigdom är nästan tre gånger så hög för romer som för majoritetsbefolkningen.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

All form av diskriminering på grund av kön är förbjuden enligt lag. I det senaste *Gender Equality Index* (2015) från Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE) placeras Rumänien långt ner i rankningen – endast Ungern och Grekland har en lägre placering bland EU:s medlemsstater.

Det finns en myndighet för jämställdhetsfrågor och en nationell handlingsplan för jämställdhet men kritik framförs om brister i genomförande. Rumänien rapporterade i februari 2017 om åtaganden enligt konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor. I rapporten nämndes bland annat att inrikesministeriet har genomfört utbildningar för poliser om våld i hemmet, att utbildningar av jurister i antidiskriminering har genomförts och att en myndighet för jämställdhetsfrågor etablerades 2015.

De stereotypa könsrollerna är starka i samhället. Samtidigt är andelen högskoleutbildade kvinnor hög. Andelen kvinnliga styrelseledamöter i Rumäniens största bolag var i april 2017 elva procent.

Våld i hemmet är vanligt förekommande. I augusti 2016 ratificerade Rumänien Europarådets konvention om våld mot kvinnor. En allians av kvinnorättsorganisationer är mycket aktiva i frågan om våld i hemmet. Deras arbete driver på utvecklingen och under sommaren 2018 trädde en förbättring av lagen om besöksförbud i kraft. Organisationerna har påpekat brister när det gäller polisens bemötande av offer för sexuellt och genderbaserat våld och våld inom familjer. De uppskattar också att det finns ett mörkertal i antalet anmälda brott.

Barnets rättigheter

Rumänien har tillträtt och anpassat sina lagar efter FN:s barnkonvention och landet har en nationell strategi för att stärka barns rättigheter. En Barnombudsman har nyligen inrättats inom Ombudsmannaämbetet. Rumänien rapporterade i september 2016 om genomförande av sina åtaganden enligt konventionen om barnets rättigheter.

Arbetet med att lägga ner de gamla barnhemsinstitutionerna där många barn gravt vanvårdades har fortsatt. Vanvården uppdagades i samband med kommunismens fall och levnadsförhållandena i de kvarvarande institutionerna har enligt Unicef förbättrats. Såväl Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter som FN:s kommitté för barnets rättigheter har dock i närtid kritiserat förhållandena på institutioner och det förekommer rapporter i media om missförhållanden. Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter uttryckte i ett brev till den rumänske premiärministern i mars 2017 oro för levnadsvillkor och hälsostatus för barn som bor på institutioner. I en rapport från FN:s kommitté för barnets rättigheter i juli 2017 framfördes bland annat oro över det stora antalet barn som bor på institutioner, otillräckligt psykosocialt stöd till dessa barn samt otillräcklig undersökning av rapporter om att barn utsatts för övergrepp på institutioner.

Barn är delvis straffbara mellan 14 och 16 år och från 16 fullt straffbara, men med ett särskilt påföljdssystem för underåriga.

Tvångs- och barnarbete är förbjudet enligt lag. Minimiålder för förvärvsarbete är 16 år, men 15-åringar kan anställas med målsmans tillåtelse. Det förekommer uppgifter om att många barn arbetar och inte går i skolan. Exploaterande tiggeri är förbjudet om det innefattar utnyttjande av barn och personer med funktionsnedsättning. Det finns inte några färskas studier av förekomsten av gatubarn i Rumänien. Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter uttryckte dock efter besök i Rumänien 2014 oro över att problemet kvarstår med en andra generation gatubarn, samt påtalade problemen med de många barn som lämnas kvar hemma när en eller båda föräldrarna lämnar landet för arbete utomlands.

Enligt FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter är det bland den romska minoriteten särskilt vanligt att barn inte registreras vid födseln. Detta medför att barnen kan hamna utanför både sjukvårds- och skolsystemet. Sommaren 2016 ändrades emellertid regelverket och det är numera betydligt enklare att erhålla födelsebevis.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Rumänien har totalt ett 20-tal officiella nationella minoriteter. De två största minoriteterna är romer och ungre. Europarådet uppskattar att det finns cirka 1,85 miljoner romer i Rumänien, vilket motsvarar åtta procent av befolkningen. Vid den senaste folkräkningen år 2011 var den officiella siffran endast cirka tre procent. Diskrepansen kan bero dels på ett negativt socialt stigma gentemot romer, vilket gör att många inte anger sin romska bakgrund, dels på att många romer saknar identitetshandlingar. Den ungerska minoriteten utgjorde 2011 sex procent av befolkningen.

Rumäniens lagar förbjuder i princip alla former av diskriminering och det finns också en rätt att få officiella dokument, utbildning och allmän samhällsinformation översatt till det egna språket parallellt med rumänska i samhällen där minoriteten utgör mer än 20 procent av befolkningen. Det har dock rapporterats att myndigheter har problem med att följa lagen.

Europarådets rådgivande kommitté om skydd för nationella minoriteter betonade i sitt fjärde utlåtande om Rumänien, publicerat i januari 2018, att både de romska och ungerska minoriteterna utsätts för omfattande fördomar och att rasistiska incidenter fortsätter att rapporteras. Rumänien rekommenderas att omedelbart vidta en rad åtgärder för att förhindra och bekämpa ojämlikhet och diskriminering.

Negativa stereotyper och misstro mot romer bidrar till deras sociala och ekonomiska exkludering. En rapport 2016 från EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) som mätte upplevd diskriminering bland romer visade dock att Rumänien låg bättre till än genomsnittet av de nio EU-länder som undersöktes. Av de tillfrågade rumänska romerna hade 29 procent upplevt sig vara diskriminerade åtminstone en gång de senaste fem åren. Endast elva procent av de som upplevt diskriminering det senaste året anmälde denna till relevant myndighet.

Enligt samma studie är många romer fortfarande underutbildade, har bristande sjukförsäkring och befinner sig i större utsträckning än majoritetsbefolkningen i arbetslöshet. Andelen romer som löper risk att hamna i fattigdom är också betydligt högre än det nationella

genomsnittet. Europarådet har pekat på att det finns undersökningar som visar att närmare 31 procent av romer betraktar sig själva som analfabeter. Det finns ingen entydig officiell information eller statistik över analfabetism att tillgå och olika uppskattningar förekommer. Det står dock klart att analfabetism fortsatt är vanligt förekommande bland romer i Rumänien.

Rumänien har sedan 2000-talets början haft strategier för hur romer ska integreras i samhället. FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter har pekat på att den utbredda avsaknaden av id-handlingar är ett av hindren för romernas deltagande i samhället. Sommaren 2016 förenklades dock regelverket så att det inte längre finns krav på ett fast eget boende för att få ett temporärt id-kort. Regeringen satsar nu på att öka andelen romska barn som går i förskola, bland annat genom kontantbidrag till familjer som låter barnen delta och att en lättare måltid erbjuds barnen. Vuxenutbildning arrangeras för personer som inte gått ut grundskolan, men sådan erbjuds ännu inte i tillräcklig omfattning, enligt data sammanställd av Eurostat.

Rumänien var 2016–2017 ordförande i *International Holocaust Remembrance Alliance* (IHRA). I juni 2018 antog den rumänska deputeradekammaren en lag om att bekämpa antisemitism.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Diskriminering på grund av sexuell läggning är enligt lag förbjuden. Acceptansen i samhället gentemot hbtq-personer är emellertid låg och civilsamhällsorganisationer påpekar att diskriminering ofta förekommer. I den senaste mätningen av hbtq-personers mänskliga rättigheter i Europa gjord av organisationen *International Lesbian and Gay Association* (ILGA) hamnade Rumänien på plats 35 av 49 europeiska länder, med endast tre EU-medlemsstater med lägre rankning. I oktober 2018 hölls en folkomröstning för att ändra konstitutionens definition av ett äktenskap från en "union mellan två personer" till en "union mellan en man och en kvinna". Kampanjen inför omröstningen präglades av ett polariserat klimat och en i många fall hätsk ton mot hbtq-personer, inte minst i sociala medier. Förslaget föll efter att valdeltagandet inte uppnådde kravet

om 30 procent av röstberättigade. Det finns ett lagförslag om civilt partnerskap mellan samkönade par.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Flyktingar som beviljats uppehållstillstånd har lagstadgad tillgång till samma rättigheter som övriga befolkningen, bortsett från vissa politiska rättigheter. Enligt lag får inga utlänningar utvisas till länder där deras liv sätts i fara. År 2017 beviljade Rumänien 844 asylansökningar. Samma år fanns en balans om 4 756 asylansökningar. Problemet har uppdagats då flyktingar som blivit omallokerade av EU till Rumänien sökt sig vidare till tredje land, bland annat i hopp om bättre ekonomiska förutsättningar.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning garanteras rättigheter i lag och det finns en nationell strategi för social inkludering av personer med funktionsnedsättning som dock anses brista i genomförandet. Olika samhällsfunktioner och infrastruktur är sällan anpassade för personer med funktionsnedsättning. Arbetet med att stänga stora boendeinstitutioner för personer med funktionsnedsättning och utveckla alternativt boende fortsätter. Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter har uttryckt oro för levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning på institutioner samt över den bristande tillgängligheten till samhällsservice, inklusive utbildning. FN:s kommitté mot tortyr har kritiserat levnadsförhållanden på psykiatriska institutioner samt bristen på undersökningar av inträffade dödsfall.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Rumänien

Svenska Socialdepartementet och det rumänska social- och arbetsmarknadsdepartementet undertecknade i juni 2015 en gemensam deklaration om samarbete i frågor som rör sociala frågor inklusive utsatta EU-medborgare, där fokus ligger på barn, jämställdhet och välfärd. Utbytet sker i en gemensam arbetsgrupp enligt upprättad handlingsplan. Flera svenska civilsamhällesorganisationer har sedan länge verksamhet i Rumänien, ofta med fokus på att förbättra romers situation. Olika projekt för att främja utsatta personer bedrivs också av inhemska civilsamhällesorganisationer samt Världsbanken och Unicef.

Den senaste granskningen av Rumänien i FN:s universella granskningsmekanismen (UPR) skedde första halvåret 2018. Sverige gav rekommendationer till Rumänien om att intensifiera sina insatser för att förbättra skolgången för romska barn och att införa registrerat partnerskap för samkönade personer samt en uppmaning om att Rumänien ska hörsamma rekommendationer inom EU:s övervakningsmekanism CVM.

VIII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1974. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1993 respektive år 1991.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1974. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte undertecknats.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1970.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1982. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2003.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1990. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2009.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1990. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2001. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2001.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2011.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1991. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1991.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2002.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1994.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities*, ratificerades år 1995.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, ratificerades år 2008.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, ratificerades år 2016.